

Openingszondag

8 september 2019

Thema: 'Over geloofshelden'

Boog zijgevel met Wtenbogaert, Arminius en Episcopus

Johannes Wtenbogaert, Rembrandt, 1633

Voorgangers : Dr. Koen Holtzapffel
Dr. Tjaard Barnard
Organist : Jos van der Kooy

Met medewerking van
het koor Cantiamo o.l.v Nicky Bouwers

Orgel: 'Sonata VI in G dur BWV 530 Vivace - Lento – Allegro'
(Johann Sebastian Bach (1685 - 1750))

Welkom en aansteken van de kaars

Aanvangslied: Liedboek 280: 1, 2, 3, 4 en 6

Votum en groet

Antwoordlied

Tot U, Heer, is ons hart gericht.
Hier zijn wij open voor uw licht.
Gij geeft ons kracht tot stilte en strijd.
Kom tot ons, Eeuw'ge, in de tijd. A-men

(Gemeente gaat zitten)

Gebed

Liedboek 362

Bijbellezing: Hebreëen 11: 8 – 10 en 32 – 40

Liedboek 802: 1, 3, 4 en 6

Overdenking

De afronding van 400 jaar Remonstranten begon ruim een week geleden in het Rijksmuseum, de opening van een kleine tentoonstelling over Johannes Wtenbogaert. Inclusief het beroemde door Rembrandt geschilderde portret, zie de voorkant van de liturgie. Wtenbogaert staat tevens centraal tijdens een symposium later deze maand, en dat is heel terecht. Want hij was het die na de dood van Arminius de Remonstrantie opstelde en aan de wieg stond van de Remonstrantse Broederschap. Voor remonstranten is hij denk

ik een ware geloofsheld die toegevoegd mag worden aan de eregalerij van Hebreëen 11. Niet voor niets is Wtenbogaert op deze kerk afgebeeld in een mozaïek, naast Arminius, de geloofsheld over wie we vanmiddag een toneelstuk gaan zien, en naast de eerste hoogleraar van het Remonstrants Seminarium, Simon Episcopius.

Wtenbogaert is ook op een schilderij in de Kerkenraadskamer te bewonderen. Dat is dan wel geen Rembrandt, het is een Van Mierevelt, maar toch ook heel mooi.

Gemeente, Wtenbogaert leefde van 1557-1644, maakte bijna de gehele 80 jarige oorlog mee en stond midden in de godsdienstige en politieke conflicten van zijn tijd. Na theologie gestudeerd te hebben in Geneve werd hij predikant, eerst in Utrecht, later in de Waalse kerk in Den Haag. Daar kwam hij in contact met Louise de Coligny, werd leermeester van Frederik Hendrik en hof- en legerpredikant van Maurits. Daarnaast raakt hij nauw bevriend met de raadspensionaris Johan van Oldenbarnevelt. Langzaam maar zeker raakt Wtenbogaert van Maurits verwijderd. Door zijn kritiek op de levenswandel van de stadhouder, van Maurits' uitspattingen op seksueel gebied zouden de roddelbladen nu elke week vol staan. Maar ook door zijn vriendschap met Van Oldenbarnevelt, die steeds meer Maurits' politieke opponent werd. De afloop is bekend, in 1618 wordt Van Oldenbarnevelt gevangen genomen, de Synode van Dordrecht komt bijeen en Wtenbogaert vlucht via Rotterdam naar Antwerpen. Daar wordt op 30 september 1619, op een paar weken na dus 400 jaar geleden, onder zijn leiding de Remonstrantse Broederschap opgericht. Wtenbogaert blijft hoofd van de Remonstranten tot hij op zeer hoge leeftijd, 87, sterft in Den Haag, Na vele omzwervingen. Hij heeft dan nog een kerkorde en een catechismus geproduceerd.

Nee, Wtenbogaert klemde leeuwen de muil niet toe zoals Hebreëen stelt,, hij joeg geen vijandige legers op de vlucht, zijn lichaam werd niet door midden gezaagd en zo te zien op Rembrandts schilderij was hij ook niet in schapenvacht of geitevel gehuld. Maar ook deze pastor, organisator en aanvoerder van de remonstrantse predikanten was op zijn wijze inspirerend en mede-erfgenaam van de belofte van wat nog niet was maar wel moest komen: in zijn geval een vrije

en verdraagzame geloofsgemeenschap waar mensen ondanks fundamentele verschillen van inzicht één konden zijn in het nodige, vrij in het onzekere, elkaar in liefde dragend en verdragend.

Ja, ook van Wtenbogaert kan gezegd worden wat van al die geloofshelden uit de Hebreeënbrief gezegd wordt: dat ze trouw blijven aan het ideaal, ook als dat ver weg lijkt en onder moeilijke omstandigheden naderbij gebracht moet worden; dat ze volharden in het geloof, hoe smal of breed je dat ook opvat; dat ze bereid zijn tot grote offers en iets verpersoonlijken dat latere generaties blijft inspireren en tot voorbeeld strekt. Maar daar komt in het geval van Wtenbogaert nog iets specifiek bij, en daartoe keer ik terug naar het schilderij van Rembrandt uit 1633. Wtenbogaert was toen al op hoge leeftijd, Rembrandt nog heel jong. Een nieuwe kijk op geloof en een nieuwe kijk op schilderkunst ontmoeten elkaar. Over dat schilderij zei Henk van Os een paar behartenswaardige dingen bij de opening van genoemde tentoonstelling in het Rijksmuseum. Hij sprak over het onbekende boek dat op het schilderij te zien is, over Wtenbogaert's ogen die veel hebben gezien en meegemaakt en toch niet verbitterd zijn geraakt en ons zo indringend aankijken. En ten slotte sprak hij over die handen, volgens Van Os zeker door Rembrandt geschilderd en typerend voor predikantenportretten uit die tijd. De linkerhand op het hart vormt het centrum van de voorstelling. Tot op de dag van vandaag betekent "met de hand op je hart" zo iets als oprechte standvastigheid en dienstbare nederigheid. Aan idealen die jezelf te boven gaan.

En precies die typering van Wtenbogaert's handen bevatten de karaktereigenschappen van de ware held: oprecht, standvastig, nederig en dienstbaar aan een ideaal dat allen ten goede komt en tegelijk ieders individuele kracht te boven gaat. Laat in die zin Wtenbogaert ons juist ook als geloofsgemeenschap komend jaar maar als een voorbeeldige held inspireren. Tot nederigheid in de zin van echte openheid naar elkaars overtuigingen, zonder al te overtuigd te zijn van ons eigen gelijk. Tot oprechtheid in de zin van een authentieke verwoording van ons geloof, onze spiritualiteit,

inclusief twijfel en variatie op de traditie. En bovenal tot standvastige dienstbaarheid aan het ideaal van een vrije en verdraagzame geloofsgemeenschap in een vrije en verdraagzame wereld. Een ideaal dat net zo belangrijk en actueel is als in Wtenbogaert's tijd en om heel gewone mensen als u en ik vraagt die er in blijven geloven en daarvan iets laten zien in hun dagelijks bestaan. En die dankbaar zijn dat mensen als Wtenbogaert hen daarin op voorbeeldige wijze voor zijn gegaan.

Stilte

Koor: *Ave Maria* (Jacob Arcadelt, 1505-1568)

Voorbeden afgesloten met door het koor gezongen 'Onze Vader'

Mededelingen

Muziek: *Kleine heldin, Eva Paarlberg, speelt op de viool om aandacht te vragen voor de sponsorloop ten bate van het Helen Dowling Instituut.*

Collecte (tijdens de dienst): Diaconie

Tijdens de collecte zingt het koor 'Zum Sanctus'
uit de Deutsche Messe (D872) (Franz Schubert, 1797-1828)

Slotlied (staande): Liedboek 423

Uitzending en zegen

Liedboek 978: 4 (staande)

Koor: *'Schlussgesang nr. 8' uit de Deutsche Messe (D872) (Franz Schubert, 1797-1828)*

Collecte (bij de uitgang): Gemeente

Orgel: *'Toccatà uit Symphonie V'*
(Charles-Marie Widor (1844 - 1937))